

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-88-10>

УДК 376:37.014.5:311.21

ФОРМУВАННЯ ПЕРЕЛІКУ ІНДИКАТОРІВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЦСР-4

DEVELOPMENT OF A FRAMEWORK OF INCLUSIVE EDUCATION INDICATORS IN UKRAINE IN ACCORDANCE WITH SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOAL 4 (SDG 4)

Кир'янов Андрій В'ячеславович

заступник директора з науково-проектної роботи та ІТ,
Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0452-7689>

Іриневи́ч Юлія Валеріївна

кандидат економічних наук,
Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1755-5240>

Гайдук Іван Степанович

кандидат економічних наук,
Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3144-1469>

Kyrianov Andrii, Irynevych Julia, Gaiduk Ivan

State Scientific Institution «INSTITUTE OF EDUCATIONAL ANALYTICS»

У статті обґрунтовано методологічні підходи до формування системи індикаторів інклюзивної освіти в Україні відповідно до вимог ЦСР-4, міжнародних стандартів забезпечення права на освіту та національної нормативно-правової бази. Розроблено концептуальну модель формування системи індикаторів на основі поєднання міжнародних вимог щодо моніторингу інклюзивної освіти, управлінських потреб освітньої політики та можливостей національних освітніх інформаційних систем. Запропоновано поетапну методологію відбору індикаторів, яка включає визначення ключових вимірів інклюзивної освіти, операціоналізацію показників та оцінювання їх управлінської релевантності. Сформовано структурований перелік індикаторів за напрямками доступності освіти, інституційної спроможності, доступності освітнього середовища, послуг підтримки, діяльності інклюзивно-ресурсних центрів та професійної підготовки педагогічних працівників. Показано можливості використання даних ПАК «АІКОМ», інформаційних систем ІРЦ та офіційної освітньої звітності для автоматизованого моніторингу інклюзивної освіти.

Ключові слова: інклюзивна освіта, індикатори освіти, Ціль сталого розвитку 4, моніторинг освіти, освітня статистика, особливі освітні потреби, освітня політика.

The article substantiates methodological approaches to the development of a system of inclusive education indicators in Ukraine in accordance with the requirements of SDG 4, international standards for the realization of the right to education, and the national regulatory framework governing inclusive education. A conceptual framework for the development of an inclusive education indicator system is proposed, based on the integration of three key components: international monitoring requirements related to SDG 4 and the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, national educational policy objectives, and the actual capacities of educational information systems to collect and process relevant data. The study identifies the principal dimensions of inclusive education that should be reflected in the monitoring system, including access to education for children with special educational needs, institutional accessibility of inclusive education, accessibility of the educational environment, availability of support services, accessibility of inclusive resource center services, and professional capacity of the education system. For each dimension, a set of indicators is proposed together with their policy purpose, potential data sources, and practical application in educational governance. Special attention is paid to the role of national educational information systems, including the software and SHC "AICEM", databases of Inclusive Resource Centers, and official educational reporting systems. The results show that the proposed framework of inclusive education indicators

provides a comprehensive basis for assessing educational accessibility, identifying barriers to inclusion, evaluating the effectiveness of support policies for children with special educational needs, and ensuring accountability in educational governance. The implementation of the proposed indicator system will contribute to strengthening evidence-based educational policymaking, improving monitoring of SDG 4 implementation, enhancing transparency in the management of inclusive education, and supporting the development of a more accessible, equitable, and inclusive educational system in Ukraine.

Keywords: inclusive education, education indicators, Sustainable Development Goal 4, education monitoring, education statistics, special educational needs, education policy.

Постановка проблеми. Інклюзивна освіта є одним із ключових напрямів розвитку сучасних освітніх систем та важливою складовою реалізації права людини на освіту. У міжнародному освітньому просторі забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх категорій населення розглядається як одна з базових передумов сталого розвитку суспільства. Особливої актуальності зазначена проблема набула після ухвалення Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року та визначення Цілі сталого розвитку 4 (ЦСР-4), спрямованої на забезпечення всеосяжної та справедливої якісної освіти. Досягнення зазначеної цілі передбачає створення ефективних механізмів моніторингу доступності та результативності освітніх послуг, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

В Україні протягом останніх років відбувається активне впровадження принципів інклюзивної освіти, розширюється мережа інклюзивних класів, розвивається система інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ) та удосконалюється нормативно-правове забезпечення. Водночас зростає потреба у формуванні сучасної системи моніторингу, яка дозволяла б оцінювати не лише кількісні показники розвитку інклюзивної освіти, а й рівень досягнення стратегічних цілей державної політики. Існуючі статистичні показники часто не забезпечують комплексного уявлення про доступність освітнього середовища, якість підтримки дітей з ООП та ефективність управлінських рішень. Крім того, значна частина показників не пов'язана безпосередньо з міжнародними індикаторами моніторингу ЦСР-4, що ускладнює проведення міжнародних порівнянь та оцінювання прогресу України у сфері інклюзивної освіти.

Сучасні процеси цифровізації освіти створюють нові можливості для збору, інтеграції та аналізу даних про функціонування інклюзивної освіти. Використання програмно-апаратного комплексу «АІКОМ» (ПАК «АІКОМ»), інформаційних систем ІРЦ та інших цифрових ресурсів дозволяє формувати якісно

новий рівень інформаційного забезпечення освітньої політики. Проте відсутність науково обґрунтованої системи індикаторів інклюзивної освіти обмежує можливості використання наявних даних для прийняття управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку інклюзивної освіти, моніторингу її результативності та формування системи освітніх індикаторів активно досліджуються як українськими, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, З. Ленів та М. Поп'юк [1] акцентують увагу на підготовці педагогічних працівників до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, наголошуючи на необхідності врахування міжнародного досвіду формування професійних компетентностей вчителів. Л. Прохоренко, О. Орлов і Д. Прохоренко [2] на основі порівняльного контент-аналізу практик європейських країн та України визначають ключові тенденції розвитку інклюзивної освіти, особливості нормативного забезпечення та організаційних моделей підтримки осіб з ООП. Натомість О. Білюк, Р. Призванська та І. Омелянович [3] досліджують педагогічні стратегії інтеграції інклюзивної освіти відповідно до європейських стандартів, підкреслюючи значення безбар'єрного освітнього середовища та індивідуалізації навчання. О. Поступна і В. Шведун [4] здійснили статистичний аналіз розвитку інклюзивної освіти в Україні, що дозволило оцінити динаміку охоплення дітей з ООП освітніми послугами та виявити актуальні проблеми функціонування системи. Водночас А. Литвинчук, А. Кир'янов та Г. Терещенко [5] обґрунтували необхідність удосконалення інформаційного забезпечення інклюзивної освіти шляхом розвитку освітніх інформаційних систем та використання цифрових даних для підтримки управлінських рішень. Загалом праці українських дослідників формують наукове підґрунтя для розвитку інклюзивної освіти, проте питання створення комплексної системи індикаторів, узгодженої з вимогами ЦСР-4 та можливостями національних освітніх інформаційних систем, залишається недостатньо розробленим.

У зарубіжних дослідженнях теж значна увага приділяється розробленню індикаторів, моделей оцінювання та систем моніторингу інклюзивної освіти. Зокрема, У. Фаура-Мартінес і Х. Сіфуентес-Фаура [6] запропонували динамічний індикатор інклюзивної освіти у сфері вищої освіти, який дозволяє комплексно оцінювати рівень інклюзивності освітніх систем. Б. Мондал [7] наголошує на необхідності створення комплексної системи моніторингу інклюзивної освіти для дітей з інвалідністю та вказує на обмеженість існуючих механізмів оцінювання. У. Кумар та Х. Банерджі [8] розробили підхід до визначення пріоритетності індикаторів інклюзивної освіти із застосуванням методів багатокритеріального аналізу, що дозволяє враховувати різні групи освітніх потреб. У дослідженні Н. Бхатнагар і А. Дас [9] розглянуто проблеми практичного впровадження інклюзивної освіти через призму готовності педагогів до роботи із дітьми з інвалідністю, що підтверджує важливість кадрового забезпечення інклюзивних процесів. Т. Селіско, К. Екерт і Ф. Перелс [10] запропонували теоретичну модель аналізу інклюзивної освіти на основі різних моделей розуміння інвалідності, що розширює методологічні підходи до оцінювання інклюзивності освітніх систем. Аналіз зарубіжних досліджень свідчить про поступовий перехід від оцінювання окремих аспектів інклюзивної освіти до побудови комплексних систем індикаторів та моніторингових механізмів, які забезпечують підтримку доказової освітньої політики та оцінювання прогресу у досягненні цілей сталого розвитку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, питання формування цілісної системи індикаторів інклюзивної освіти в Україні залишається недостатньо опрацьованим. Більшість існуючих досягнень в цьому питанні зосереджуються на окремих аспектах розвитку інклюзивної освіти, не забезпечуючи комплексного підходу до побудови системи моніторингу. Недостатньо дослідженими залишаються питання узгодження національних показників із міжнародними індикаторами ЦСР-4 та вимогами Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Потребують подальшого наукового обґрунтування підходи до інтеграції даних освітніх інформаційних систем у процес формування та використання індикаторів інклюзивної освіти. Відсутні також уніфіковані методичні підходи до оцінювання

управлінської релевантності таких показників та їх використання для підтримки доказового прийняття рішень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розроблення методологічних підходів до формування системи індикаторів інклюзивної освіти в Україні відповідно до вимог ЦСР-4, національної нормативно-правової бази та можливостей національних освітніх інформаційних систем для забезпечення ефективного моніторингу, оцінювання та підтримки управлінських рішень у сфері інклюзивної освіти.

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Аналіз нормативно-правових документів застосовано для визначення вимог міжнародних та національних актів щодо інклюзивної освіти. Контент-аналіз документів UNESCO, Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та рамки індикаторів ЦСР-4 використано для визначення ключових вимірів моніторингу інклюзивної освіти. Порівняльний аналіз дозволив зіставити міжнародні підходи та можливості національних освітніх інформаційних систем. Для формування переліку індикаторів застосовано критерії релевантності, вимірюваності, доступності даних та управлінської значущості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність системи індикаторів у сфері освіти визначається не лише обсягом та різнобічністю зібраної статистичної інформації, а передусім її здатністю трансформуватися у дієвий інструмент формування та коригування освітньої політики. У сучасній парадигмі управління освітою індикатор не має обмежуватися роллю статистичного факту або формального звітного показника. Його основне призначення полягає у виявленні системних проблем, формуванні обґрунтованих управлінських рішень та оцінюванні результатів реалізованої політики з усунення цих проблем.

У цьому контексті індикатори інклюзивної освіти виступають інструментом раннього виявлення проблем та інформаційною основою для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення права дітей з ООП на якісну освіту.

Методологічною основою побудови системи індикаторів є управлінська модель циклу прийняття рішень, яка передбачає послідовний взаємозв'язок елементів: показник → інтерпретація → управлінське рішення → оцінювання ефекту.

В якості джерел даних виступають національні освітні інформаційні системи, зокрема ПАК «АІКОМ», інформаційна система ІРЦ, офіційна звітність закладів освіти. Застосування такої моделі дає змогу перетворити статистичні дані українських освітніх інформаційних систем на інструмент стратегічного управління та моніторингу освітньої політики.

Формування системи індикаторів інклюзивної освіти потребує поєднання нормативних, управлінських та інформаційно-аналітичних підходів і виходить за межі простого відбору статистичних показників. Передбачається методологічно обґрунтований процес трансформації нормативних вимог, управлінських потреб та можливостей освітніх інформаційних систем у систему вимірюваних показників.

Методологічно формування переліку індикаторів здійснюється у кілька послідовних етапів.

Перший етап – ідентифікація політичних та нормативних цілей.

На цьому етапі визначаються і враховуються ключові вимоги міжнародних документів (CRPD, рамка індикаторів SDG-4) та національних нормативних актів щодо інклюзивної освіти. Саме ці документи визначають змістовні орієнтири для майбутніх показників.

Наступним кроком є визначення ключових вимірів інклюзивної освіти.

На основі аналізу міжнародних підходів, інклюзивна освіта розглядається через кілька взаємопов'язаних вимірів: доступ, участь, підтримка, інституційна спроможність та результати навчання. Кожен із цих вимірів відображає певний аспект функціонування освітньої системи.

Подальший етап передбачає операціоналізацію визначених вимірів. На цьому етапі всі концептуальні виміри трансформуються у конкретні статистичні показники, для них визначаються формули розрахунку, джерела отримання даних, періодичність збору інформації, рівні агрегації тощо.

Завершальним етапом є оцінювання управлінської релевантності показників. Кожен показник оцінюється з точки зору його здатності підтримувати прийняття необхідних управлінських рішень. Індикатор включається до системи лише за умови, що його зміна може бути інтерпретована та пов'язана з конкретними управлінськими заходами [11–12].

Для забезпечення якості системи моніторингу відбір індикаторів здійснювався за такими критеріями:

- відповідність цілям державної освітньої політики;
- узгодженість із міжнародними індикаторами ЦСР-4;
- можливість регулярного розрахунку;
- доступність даних у національних інформаційних системах;
- управлінська інтерпретованість;
- чутливість до змін освітньої політики.

Такий підхід дозволяє забезпечити узгодженість між даними національних освітніх інформаційних систем, міжнародною системою моніторингу розвитку інклюзивної освіти та майбутніми управлінськими рішеннями. Водночас система індикаторів інклюзивної освіти буде відповідати підходам міжнародної освітньої політики, насамперед забезпеченню Цілі сталого розвитку 4 (ЦСР-4), яка передбачає надання інклюзивної та якісної освіти для всіх [13].

Кожен із зазначених вимірів відповідає певному компоненту структури освітньої системи та дає змогу оцінити рівень реалізації принципів інклюзивної освіти в практиці функціонування закладів освіти.

1. Доступність освіти. Індикатори цієї групи дозволяють оцінити рівень фактичного залучення дітей з ООП до освітнього процесу.

Одним із ключових показників є частка дітей з ООП, охоплених освітою, яка відображає ступінь включення таких дітей у систему освіти. Низьке значення цього показника може свідчити про наявність бар'єрів доступу до освіти, серед яких:

- відсутність інклюзивних класів або груп;
- недостатній рівень поінформованості батьків;
- транспортні обмеження;
- обмежений доступ до послуг підтримки.

У таких випадках показник стає підставою для прийняття управлінських рішень, спрямованих на розширення мережі інклюзивних закладів освіти, розвиток системи підвезення дітей або посилення інформаційної підтримки батьків [14].

Окрему аналітичну цінність має показник частки дітей з ООП, які проходять повторну комплексну оцінку розвитку, що дозволяє оцінити регулярність перегляду освітніх потреб дітей та актуальність рекомендацій щодо їх підтримки (табл. 1).

2. Інституційна доступність інклюзивної освіти. Індикатори інституційної доступності відображають спроможність мережі

Таблиця 1

Показники доступності інклюзивної освіти**Частка дітей з ООП, охоплених освітою****Мета:** оцінити рівень залучення дітей з ООП до освітнього процесу

$$I_1 = \frac{\text{Кількість дітей з ООП, які навчаються}}{\text{Загальна кількість дітей осіб, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку і перебувають на обліку в ІРЦ на території}} \times 100\%$$

Показники охоплення освітою з урахуванням віку дітей**Мета:** оцінити рівень охоплення освітою дітей з ООП у відповідних вікових групах та виявити можливі прогалини у доступі до освіти

$$I_{\text{до 5 років}} = 1 - \frac{\text{Кількість дітей з ООП у віці до 5 років, що не навчаються}}{\text{Загальна кількість дітей осіб у віці до 5 років, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку і перебувають на обліку в ІРЦ на території}} \times 100\%$$

$$I_{\text{6-18 років}} = 1 - \frac{\text{Кількість дітей з ООП у віці від 6 до 18 років, що не навчаються}}{\text{Загальна кількість дітей осіб у віці від 6 до 18 років, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку і перебувають на обліку в ІРЦ на території}} \times 100\%$$

$$I_{\text{19 і старше}} = 1 - \frac{\text{Кількість дітей з ООП у віці 19 років і старше, що не навчаються}}{\text{Загальна кількість дітей осіб у віці 19 років і старше, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку і перебувають на обліку в ІРЦ на території}} \times 100\%$$

Частка дітей/учнів з ООП, що охоплені інклюзивною освітою**Мета:** оцінити рівень залучення дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивної форми навчання у закладах освіти та ступінь реалізації принципів інклюзивної освіти в освітній системі

$$I_{\text{інклюз}} = \frac{\text{Кількість дітей з ООП, які навчаються в інклюзивних класах / групах}}{\text{Загальна кількість дітей з ООП, що навчаються у закладах освіти}} \times 100\%$$

$$I_{\text{інклюз ЗДО}} = \frac{\text{Кількість дітей з ООП, які навчаються в інклюзивних групах}}{\text{Загальна кількість дітей з ООП, що навчаються у ЗДО}} \times 100\%$$

$$I_{\text{інклюз ЗЗСО}} = \frac{\text{Кількість дітей з ООП, які навчаються в інклюзивних класах}}{\text{Загальна кількість дітей з ООП, що навчаються у ЗЗСО}} \times 100\%$$

Частка дітей, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку і перебувають на обліку в ІРЦ**Мета:** оцінити рівень виявлення дітей з особливими освітніми потребами та доступність послуг первинної оцінки розвитку, які надаються інклюзивно-ресурсними центрами

$$I_2 = \frac{\text{Кількість дітей, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку і перебувають на обліку в ІРЦ}}{\text{Загальна кількість дітей, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку}} \times 100\%$$

Частка дітей з ООП, що пройшли повторну комплексну психолого-педагогічну оцінку**Мета:** оцінити регулярність перегляду освітніх потреб дітей з ООП та актуальність рекомендацій щодо їх підтримки

$$I_3 = \frac{\text{Кількість дітей з ООП, що пройшли повторну комплексну психолого-педагогічну оцінку}}{\text{Загальна кількість дітей, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку}} \times 100\%$$

Продовження таблиці 1

Частка дітей, яким корекційно-розвиткові послуги надаються фахівцями ІРЦ**Мета:** оцінити рівень забезпечення дітей з ООП корекційно-розвитковими послугами відповідно до їхніх освітніх потреб

$$I_4 = \frac{\text{Кількість дітей, яким корекційно-розвиткові послуги надаються фахівцями ІРЦ}}{\text{Кількість дітей, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку і перебувають на обліку в ІРЦ}}$$

Джерело: сформовано авторами

закладів освіти забезпечувати інклюзивне навчання.

Ключовим показником є частка закладів освіти, у яких організовано інклюзивне навчання. Він характеризує територіальну доступність інклюзивної освіти та рівень інтеграції інклюзивних практик у функціонування освітньої системи.

Низькі значення цього показника можуть свідчити про недостатню кількість закладів, підготовлених до впровадження інклюзивного навчання, або про недостатній рівень професійної підготовки педагогічних працівників.

У таких випадках управлінські заходи можуть включати:

- відкриття інклюзивних класів або груп;
- модернізацію інфраструктури закладів освіти;
- підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Важливим доповненням до цієї групи показників є розподіл дітей з ООП за формами організації освіти, зокрема у звичайних, інклюзивних та спеціальних класах або групах. Такі показники дозволяють аналізувати баланс між різними освітніми моделями та оцінювати тенденції розвитку системи освіти (табл. 2).

3. Доступність освітнього середовища.

Доступність освітнього середовища є одним із ключових компонентів інклюзивної освіти.

Індикатори цієї групи оцінюють відповідність освітньої інфраструктури принципам універсального дизайну та безбар'єрності. Зокрема, показник безперешкодного доступу для маломобільних груп населення дозволяє оцінити фізичну доступність закладів освіти.

Низькі значення показника сигналізують про необхідність модернізації освітньої інфраструктури та можуть слугувати підставою для спрямування інвестицій у створення безбар'єрного освітнього середовища.

Важливим елементом аналізу є також цифрова доступність освіти, що характеризує можливість використання цифрових технологій у навчанні дітей з ООП (табл. 3).

4. Доступність послуг підтримки.

Наявність фахівців підтримки є однією з ключових передумов ефективного функціонування інклюзивної освіти.

Одним із ключових показників є частка закладів освіти, забезпечених такими фахівцями, а також рівень покриття потреб у спеціальних фахівцях.

Низькі значення цих показників можуть свідчити про кадровий дефіцит у системі освіти та необхідність розширення програм підготовки відповідних спеціалістів (табл. 4).

5. Доступність послуг ІРЦ. Важливим компонентом системи інклюзивної освіти є доступність послуг ІРЦ.

Зокрема, індикатор частки ІРЦ, що мають мобільні команди, дозволяє оцінити доступність послуг для дітей, які проживають у віддалених територіях. Розвиток мобільних форм роботи ІРЦ сприяє зменшенню територіальної нерівності у доступі до освітніх та корекційно-розвиткових послуг (табл. 5).

6. Професійна спроможність системи. Окрему групу становлять індикатори, що характеризують професійний потенціал системи інклюзивної освіти.

Такі показники дозволяють оцінити рівень готовності освітньої системи до впровадження інклюзивних практик та визначити потребу у подальшому розвитку кадрового потенціалу (табл. 6).

Управлінське значення системи індикаторів полягає у можливості інтеграції показників у повний цикл формування та реалізації освітньої політики, який включає:

- збір і аналіз даних;
- інтерпретацію результатів;
- прийняття управлінських рішень;

Таблиця 2

Показники інституційної доступності інклюзивної освіти**Частка закладів у яких організоване інклюзивне навчання**

Мета: оцінити рівень розвитку інклюзивної освіти та доступність освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти

$$I_{5.1} = \frac{\text{кількість ЗДО, у яких організовані інклюзивні групи}}{\text{загальна кількість ЗДО}} \times 100\%$$

$$I_{5.2} = \frac{\text{кількість ЗЗСО, у яких організовані інклюзивні класи}}{\text{загальна кількість ЗЗСО}} \times 100\%$$

Розподіл дітей/учнів з ООП за формами організації освіти

Мета: розподіл дітей з особливими освітніми потребами за типами груп у закладах дошкільної освіти

У закладах дошкільної освіти

Частка дітей з ООП у групах загального розвитку

$$I_{здо.1} = \frac{\text{кількість дітей з ООП у групах загального розвитку}}{\text{загальна кількість дітей з ООП у ЗДО}} \times 100\%$$

Частка дітей з ООП в інклюзивних групах

$$I_{здо.2} = \frac{\text{кількість дітей з ООП в інклюзивних групах}}{\text{загальна кількість дітей з ООП у ЗДО}} \times 100\%$$

Частка дітей з ООП у спеціальних групах

$$I_{здо.3} = \frac{\text{кількість дітей з ООП в спеціальних групах}}{\text{загальна кількість дітей з ООП у ЗДО}} \times 100\%$$

У закладах загальної середньої освіти:

Частка дітей з ООП у звичайних класах

$$I_{ззсо.1} = \frac{\text{кількість дітей з ООП у звичайних класах}}{\text{загальна кількість дітей з ООП у ЗЗСО}} \times 100\%$$

Частка дітей з ООП в інклюзивних класах

$$I_{ззсо.2} = \frac{\text{кількість дітей з ООП в інклюзивних класах}}{\text{загальна кількість дітей з ООП у ЗЗСО}} \times 100\%$$

Частка дітей з ООП у спеціальних класах

$$I_{ззсо.3} = \frac{\text{кількість дітей з ООП в спеціальних класах}}{\text{загальна кількість дітей з ООП у ЗЗСО}} \times 100\%$$

Джерело: сформовано авторами

- оцінювання ефективності політики;
- коригування управлінських заходів.

Таким чином, система індикаторів інклюзивної освіти виконує не лише статистичну, оперативну, а й стратегічну функцію, забезпечуючи інформаційну основу для управління розвитком освітньої системи.

Практична реалізація системи індикаторів інклюзивної освіти безпосередньо залежить від наявності ефективної інфраструктури збору та обробки освітніх даних. У сучасних умовах таку функцію виконують цифрові

освітні інформаційні системи, які забезпечують накопичення, інтеграцію та аналітичну обробку статистичної інформації про функціонування освітньої системи.

Зокрема, ПАК «АІКОМ» забезпечує централізоване накопичення даних щодо мережі закладів освіти, контингенту дітей з ООП, кадрового забезпечення та інфраструктурних характеристик закладів освіти. Використання такої системи дає змогу інтегрувати дані з різних джерел – закладів освіти, ІРЦ, органів управління освітою – у єдиний інфор-

Таблиця 3

Показники доступності освітнього середовища**Безперешкодний доступ для маломобільних груп населення****Мета:** оцінити фізичну доступність закладів

$$I_7 = \frac{\text{Кількість закладів з безбар'єрним доступом}}{\text{Загальна кількість закладів}} \times 100\%$$

Для ІРЦ:

$$I_{7_ІРЦ} = \frac{\text{Кількість ІРЦ з безбар'єрним доступом}}{\text{Загальна кількість ІРЦ}} \times 100\%$$

Для ЗЗСО:

$$I_{7_ЗЗСО} = \frac{\text{Кількість ЗЗСО з безбар'єрним доступом}}{\text{Загальна кількість ЗЗСО}} \times 100\%$$

Для ЗДО:

$$I_{7_ЗДО} = \frac{\text{Кількість ЗДО з безбар'єрним доступом}}{\text{Загальна кількість ЗДО}} \times 100\%$$

Критерії доступності: пандус, ліфт або підйомник, доступні санітарні кімнати

Цифрова доступність**Мета:** оцінити рівень цифрової доступності освіти

$$I_8 = \frac{\text{Кількість закладів освіти з доступом до Інтернету}}{\text{Загальна кількість закладів освіти}} \times 100\%$$

Для ІРЦ:

$$I_{8_ІРЦ} = \frac{\text{Кількість ІРЦ з доступом до Інтернету}}{\text{Загальна кількість ІРЦ}} \times 100\%$$

Для ЗЗСО:

$$I_{8_ЗЗСО} = \frac{\text{Кількість ЗЗСО з доступом до Інтернету}}{\text{Загальна кількість ЗЗСО}} \times 100\%$$

Для ЗДО:

$$I_{8_ЗДО} = \frac{\text{Кількість ЗДО з доступом до Інтернету}}{\text{Загальна кількість ЗДО}} \times 100\%$$

Джерело: сформовано авторами

маційний комплекс, що забезпечує можливість оперативного моніторингу стану інклюзивної освіти.

Завдяки цифровій інтеграції даних система індикаторів інклюзивної освіти функціонуватиме не лише як інструмент статистичного спостереження, а й як механізм підтримки управлінських рішень. Регулярне оновлення даних, автоматизовані процедури їх агрегації та можливість багаторівневого аналізу дозволять органам управління освітою оперативно виявляти проблемні зони, прогнозувати потребу у ресурсах та оцінювати ефективність впроваджених політик.

Висновки. У результаті дослідження сформовано структурований перелік індикаторів інклюзивної освіти, згрупованих за шістьма

ключовими вимірами: доступність освіти для дітей з ООП, інституційна доступність інклюзивної освіти, доступність освітнього середовища, доступність послуг підтримки, доступність послуг ІРЦ та професійна спроможність системи освіти. Запропоновані індикатори дозволяють здійснювати комплексне оцінювання функціонування системи інклюзивної освіти, виявляти бар'єри доступу до освітніх послуг, оцінювати ефективність державних програм підтримки дітей з ООП та визначати пріоритетні напрями вдосконалення освітньої політики.

Наукова новизна дослідження полягає у розробленні інтегрованого підходу до формування системи індикаторів інклюзивної освіти, який поєднує міжнародні вимоги ЦСР-4, наці-

Таблиця 4

Показники доступності послуг підтримки**Частка закладів освіти, забезпечених спеціальними фахівцями для роботи з дітьми з ООП****Мета:** визначити рівень забезпеченості закладів освіти спеціальними фахівцями для підтримки дітей з ООП

Для ЗДО:

$$I_{9_здо} = \frac{\text{кількість ЗДО, у яких працюють спеціальні фахівці}}{\text{загальна кількість ЗДО, у яких наявні інклюзивні або спеціальні групи}} \times 100\%$$

Для ЗЗСО:

$$I_{9_ззсо} = \frac{\text{кількість ЗЗСО, у яких працюють спеціальні фахівці}}{\text{загальна кількість ЗЗСО, у яких наявні інклюзивні або спеціальні класи}} \times 100\%$$

Рівень покриття потреб у спеціальних фахівцях**Мета:** оцінити можливість закладів забезпечити інклюзивне навчання визначити дефіцит фахівців

$$I_{10} = \frac{\text{Кількість зайнятих ставок спеціальних фахівців}}{\text{Загальна кількість ставок спеціальних фахівців}} \times 100\%$$

Для ІРЦ:

$$I_{10_ірц} = \frac{\text{Кількість зайнятих ставок спеціальних фахівців у ІРЦ}}{\text{Загальна кількість ставок спеціальних фахівців у ІРЦ}} \times 100\%$$

Для ЗЗСО:

$$I_{10_ззсо} = \frac{\text{Кількість зайнятих ставок спеціальних фахівців у ЗЗСО}}{\text{Загальна кількість ставок спеціальних фахівців у ЗЗСО}} \times 100\%$$

Для ЗДО:

$$I_{10_здо} = \frac{\text{Кількість зайнятих ставок спеціальних фахівців у ЗДО}}{\text{Загальна кількість ставок спеціальних фахівців у ЗДО}} \times 100\%$$

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 5

Показники доступності послуг ІРЦ**Частка ІРЦ, що мають мобільні команди****Мета:** оцінити доступність послуг ІРЦ для віддалених територій

$$I_{11} = \frac{\text{Кількість ІРЦ, що мають мобільні команди}}{\text{Загальна кількість ІРЦ}} \times 100\%$$

Джерело: сформовано авторами

ональні нормативні засади та можливості цифрових освітніх інформаційних систем України.

Важливою умовою ефективного функціонування запропонованої системи індикаторів є використання можливостей сучасних цифрових освітніх інформаційних систем, насамперед ПАК «АІКОМ», інформаційних систем ІРЦ та офіційної освітньої звітності. Їх інтеграція забезпечує автоматизований збір, накопичення та аналіз даних, створює

передумови для переходу від епізодичного статистичного спостереження до безперервного моніторингу стану інклюзивної освіти та реалізації принципів доказового управління.

Практичне значення запропонованої системи індикаторів полягає у можливості її використання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, закладами освіти та ІРЦ для оцінювання результативності політики інклюзивної освіти, планування

Таблиця 6

Показники професійної спроможності системи інклюзивної освіти**Кваліфікація працівників ІРЦ щодо діагностичних методик WISC-IV, LEITER-3, CONNERS-3, PEP-3, CASD****Частка працівників, які пройшли навчання та мають сертифікат**

$$I_{12.1} = \frac{\text{Працівники що мають сертифікат}}{\text{Загальна кількість працівників ІРЦ}} \times 100\%$$

Частка працівників, які пройшли навчання, але не мають сертифіката

$$I_{12.2} = \frac{\text{Працівники що мають сертифікат, але не сертифіковані}}{\text{Загальна кількість працівників ІРЦ}} \times 100\%$$

Частка працівників, які не проходили навчання

$$I_{12.3} = \frac{\text{Працівники без навчання та сертифікації}}{\text{Загальна кількість працівників ІРЦ}} \times 100\%$$

Частка педагогічних працівників, які пройшли підвищення кваліфікації з підтримки дітей з ООП

$$I_{13} = \frac{\text{кількість педагогічних працівників, які пройшли підвищення кваліфікації з питань інклюзивної освіти}}{\text{загальна кількість педагогічних працівників у закладах освіти}} \times 100\%$$

Джерело: сформовано авторами

ресурсного забезпечення, виявлення територіальних диспропорцій та підвищення прозорості управлінських процесів. Впровадження запропонованого переліку індикаторів сприятиме підвищенню якості моніторингу досягнення ЦСР-4 в Україні, забезпеченню рівного доступу до освіти для дітей з ООП та подальшому розвитку інклюзивної, справедливої й якісної освітньої системи.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням методик розрахунку окремих індикаторів, створенням інтегрованих інформаційно-аналітичних панелей моніторингу інклюзивної освіти на базі ПАК «АІКОМ», а також проведенням апробації запропонованої системи індикаторів на національному та регіональному рівнях для оцінювання її практичної ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ленів З., Поп'юк М. Підготовка вчителів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі: міжнародний досвід. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2025. № 1 (27). С. 152–164. DOI: <https://doi.org/10.33189/epsn.v1i27.299>.
2. Прохоренко Л., Орлов О., Прохоренко Д. Освіта осіб з особливими потребами в країнах Європи та Україні: порівняльний контент-аналіз. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2024. № 1 (113). С. 7–41. DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.163>.
3. Білюк О., Призванська Р., Омелянович І. Педагогічні стратегії інтеграції інклюзивної освіти в Україні у контексті європейських стандартів. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15211079>.
4. Поступна О., Шведун В. Розвиток інклюзивної освіти в Україні через призму статистичних даних. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2024. № 2. С. 127–132. DOI: <https://doi.org/10.20998/2227-6890.2024.2.19>.
5. Литвинчук А., Кир'янов А., Терещенко Г. Удосконалення інформаційного забезпечення функціонування системи інклюзивної освіти. *Освітня аналітика України*. 2021. № 2 (13). С. 82–92. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2021-2-82-92>.
6. Faura-Martinez U., Cifuentes-Faura J. Building a dynamic indicator on inclusive education in higher education. *European Journal of Special Needs Education*. 2022. Vol. 37, Iss. 4. P. 690–697. DOI: <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1929237>.
7. Mondal B. Need for Designing a Comprehensive Monitoring Framework in Inclusive Education for Children with Disabilities: Examining Status and Deficiencies of Existing Monitoring Mechanisms. *National Journal of*

Education. 2023. Vol. XX, Iss. 1. P. 177–189. URL: https://www.researchgate.net/publication/379247612_Need_for_Designing_a_Comprehensive_Monitoring_Framework_in_Inclusive_Education_for_Children_with_Disabilities_Examining_Status_and_Deficiencies_of_Existing_Monitoring_Mechanisms.

8. Kumar U., Banerji H. Comparing priority ranking of inclusive education indicators using multi-criteria decision-making methods: children with locomotor disabilities vs. physical disabilities. *Cogent Education*. 2024. Vol. 11, Iss. 1. DOI: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2380143>.

9. Bhatnagar N., Das A. Nearly two decades after the implementation of persons with disabilities act: Concerns of Indian teachers to implement inclusive education. *International Journal of Special Education*. 2013. Vol. 28, Iss. 2. P. 104–113. URL: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1023312.pdf>.

10. Selisko T. J., Eckert C., Perels F. Models of disability as distinguishing factor: a theoretical framework of inclusive education and the application to a literature review. *Cogent Education*. 2024. Vol. 11, Iss. 1. DOI: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2379681>.

11. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України 14.04.2021 № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>.

12. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action: towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. UNESCO. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243278>.

13. Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030_en.

14. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>.

REFERENCES:

1. Leniv Z., Popiuk M. (2025) *Pidhotovka vchyteliv do roboty v inkliuzyvnomu osvithovom seredovyschi: mizhnarodnyi dosvid* [Training teachers to work in an inclusive educational environment: international experience]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy – Education for people with special needs: ways forward*, vol. 27 (1), pp. 152–164. DOI: <https://doi.org/10.33189/epns.v1i27.299>. (in Ukrainian)

2. Prokhorenko L., Orlov O., Prokhorenko D. (2024) *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy v krainakh Yevropy ta Ukraini: porivnialnyi kontent-analiz* [Education for people with special needs in European countries and Ukraine: a comparative content analysis]. *Osoblyva dytna: navchannia i vykhovannia – The Special Child: Education and Upbringing*, vol. 113 (1), pp. 7–41. DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.163>. (in Ukrainian)

3. Biliuk O., Pryzvanska R., Omelianovych I. (2025) *Pedahohichni stratehii intehtratsii inkliuzyvnoi osvity v Ukraini u konteksti yevropeyskykh standartiv* [Pedagogical strategies for integrating inclusive education in Ukraine within the context of European standards]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky – Pedagogical Academy: Scientific Notes*, 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15211079>. (in Ukrainian)

4. Postupna O., Shvedun V. (2024) *Rozvytok inkliuzyvnoi osvity v Ukraini cherez pryzmu statystychnykh danykh* [The development of inclusive education in Ukraine through the lens of statistical data]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu “KhPI”. Seriya: Aktualni problemy rozvytku ukrainskoho suspilstva – Bulletin of the National Technical University “KhPI”. Series: Current Issues in the Development of Ukrainian Society*, 2, pp. 127–132. DOI: <https://doi.org/10.20998/2227-6890.2024.2.19>. (in Ukrainian)

5. Lytvynchuk A., Kyrianov A., Tereshchenko H. (2021) *Udoskonalennia informatsiinoho zabezpechennia funktsionuvannia systemy inkliuzyvnoi osvity* [Improving the information support for the functioning of the inclusive education system]. *Osvitnia analityka Ukrainy – Educational Analytics of Ukraine*, vol. 13 (2), pp. 82–92. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2021-2-82-92>. (in Ukrainian)

6. Faura-Martinez U., Cifuentes-Faura J. (2022) Building a dynamic indicator on inclusive education in higher education. *European Journal of Special Needs Education*, vol. 37 (4), pp. 690–697. DOI: <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1929237>.

7. Mondal B. (2023) *Need for Designing a Comprehensive Monitoring Framework in Inclusive Education for Children with Disabilities: Examining Status and Deficiencies of Existing Monitoring Mechanisms*. *National Journal of Education*, vol. XX(1), pp. 177–189. Available at: https://www.researchgate.net/publication/379247612_Need_for_Designing_a_Comprehensive_Monitoring_Framework_in_Inclusive_Education_for_Children_with_Disabilities_Examining_Status_and_Deficiencies_of_Existing_Monitoring_Mechanisms.

8. Kumar U., Banerji H. (2024) Comparing priority ranking of inclusive education indicators using multi-criteria decision-making methods: children with locomotor disabilities vs. physical disabilities. *Cogent Education*, vol. 11 (1). DOI: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2380143>.
9. Bhatnagar N., Das A. (2013) Nearly two decades after the implementation of persons with disabilities act: Concerns of Indian teachers to implement inclusive education. *International Journal of Special Education*, vol. 28 (2), pp. 104–113. Available at: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1023312.pdf>.
10. Selisko T. J., Eckert C., Perels F. (2024) Models of disability as distinguishing factor: a theoretical framework of inclusive education and the application to a literature review. *Cogent Education*, vol. 11 (1). DOI: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2379681>.
11. Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii iz stvorennia bezbariernoho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku [On the Approval of the National Strategy for the Creation of an Accessible Environment in Ukraine for the Period up to 2030] : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.04.2021 № № 366-p. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>. (in Ukrainian)
12. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action: towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. (n. d.). UNESCO. Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243278>.
13. Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030. (n. d.). European Commission. Available at: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030_en.
14. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkluzyvnoho navchannia u zakladakh zahalnoi serednoi osvity [On the Approval of the Procedure for the Organisation of Inclusive Education in General Secondary Education Institutions] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15.09.2021 № 957. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>. (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 26.06.2026

Дата прийняття статті до публікації: 31.07.2026

Дата публікації статті: 05.08.2026